

Sentenciats al silenci idiomàtic

Pergamí del privilegi de Jaume I pel qual el català passava a ser llengua oficial de l'administració de justícia. En la línia sisena (començant per l'esquerra), hi ha el fragment on s'hi fa la referència: "...et ea omnia ponantur et scribantur in Romancio in libro curie, et ita fiant deinde perpetuo omnes acte et sentencie in Romancio...".

Enguany es commemora el 750 aniversari de la implantació del català com a llengua oficial dels tribunals de l'antic Regne de València. L'efemèride ens recorda que a hores d'ara la llengua dels valencians continua sent marginal en l'àmbit judicial.

El passat mes es van complir 750 anys de la implantació del català com a llengua oficial dels tribunals de justícia de l'antic Regne de València, per manament del rei Jaume I. Fou exactament un 4 de juny de 1264

quan el rei Conqueridor va dictar aquest estatut pel qual es deixava d'utilitzar el llatí. La finalitat del dit decret, com explica el professor d'història del dret de la Universitat Jaume I de Castelló, Vicent Garcia Edo, era força resolutiva: "Per una banda prohibia que advocats i altres juristes pogueren advocar de paraula i per escrit davant dels tribunals de justícia de la ciutat i regne de València, i per l'altra que foren els jutges els qui només d'acord amb els Furs de València (llavors ja traduïts al romanç valencià) escoltaren directament les parts, feren el seguiment del procés i dictaren sentència. I que tot aquest procés es registrara tan sols en romanç, cosa que volia dir que els litigants ho entendrien fàcilment i no seria necessària la intervenció dels juristes, amb qui el rei estava en conflicte perquè havien abusat del seu ofici des de feia prou de temps i, d'aquesta manera, quedaven quasi privats de l'exercici professional".

Cal tenir en compte que l'ús i la comprensió de la llengua llatina era patrimoni d'uns quants, mentre que el romanç s'utilitzava en la parla diària. A més –explica Garcia Edo– es perseguia fugir de

les al·legacions en llatí que sempre usaven els juristes, prenent com a referència les antigues lleis romanes, la qual cosa feia que els processos s'allargaren innecessàriament, a causa de la complexitat de les fórmules al·legades".

L'aniversari d'aquesta fita lingüística –que va tenir vigència fins que el decret de Nova Planta ens va arrabassar les bases jurídiques– ha passat totalment desapercbut per a les institucions públiques valencianes. Només Vicent Garcia Edo, qui treballa de fa uns anys en la transcripció, traducció i ordenació cronològica dels Furs de València, ha cridat l'atenció sobre la rellevància històrica d'aquest episodi. En l'any en què la Generalitat s'ha llançat a festejar els 30 anys de l'aprovació del primer Estatut dels valencians, "l'efemèride del valencià com a llengua de la justícia ha passat sense pena ni glòria", reconeix aquest expert en dret medieval

El silenci institucional al voltant d'aquest aniversari, però, no sembla tan casual. Al capdavall, commemorar i donar rellevància a aquest 750 aniversari significaria posar en evidència una realitat: que la llengua pròpia dels valencians

—que Jaume I va promocionar amb la promulgació d'aquell privilegi— té una presència raquítica en l'administració de justícia en ple segle XXI. Mentre en esferes com l'ensenyament o la funció pública, el català ha avançat en la seua presència social, en l'àmbit dels tribunals l'ús de l'idioma propi continua sent un exotisme, la qual circumstància desprestigia la llengua. La inèrcia pròpia d'un àmbit on fins fa 40 anys s'usava únicament el castellà; el fet que siga l'Estat qui manté la competència exclusiva en l'administració de justícia; la manca de voluntat política de la Generalitat per promocionar l'ús del català; la falta de coneixement i alfabetització en el llenguatge jurídic per part dels agents que intervenen en els procediments i certa creença entre els usuaris que el català no és vàlid per a un àmbit tan seriós com ho són els tribunals, expliquen en part la marginalitat del català entre togues. El fet que la Conselleria de Governació i Justícia ni tan sols no dispose de dades estadístiques respecte a aquesta qüestió és ben simptomàtic de fins a quin punt l'ús del català és anecdòtic en els tribunals valencians. “Els poquets avanços que s'han fet en temes lingüístics cal atribuir-los al voluntarisme d'uns quants”, apunta Ferran Puchades, que en l'actualitat és secretari judicial a Alzira i arrossega 26 anys de carrera professional. Parlar de normalització en l'àmbit de la justícia és, a aquestes alçades, una quimera.

Una cobertura formal. En els seus primers anys d'exercici, a Anna Oliver molts companys de feina la coneixien com “l'advocada del valencià”. El seu entestament a fer servir el català en el seu dia a dia professional li va valer aquest sobrenom. Al contrari que altres companys, aquesta lletrada va optar per no seguir la inèrcia i fer ús de l'idioma que parlava a casa. “No estava disposada a claudicar”, explica Oliver, que treballa en un despatx però també exerceix d'advocada d'ofici.

L'obstinació d'aquesta lletrada és una excepció en un món on el castellà té un predomini d'ús aclaparador. I això és així no tant perquè l'ús del català en els òrgans judicials no estiga emparat legalment (que ho està, encara que amb algunes deficiències) sinó perquè la inèrcia d'anys d'ús del cas-

tellà arrossega els pocs professionals i usuaris que tenen voluntat de revertir la situació.

Almenys formalment, l'ús del català per part dels usuaris té cobertura legal. Així, l'article 231 de la llei del poder judicial i el 142 de la llei d'enjudiciament civil estableixen que, si bé la llengua de l'administració de justícia és el castellà, els usuaris tenen dret a emprar tant oralment com per escrit les llengües cooficials i que els documents presentats en aquests idiomes tenen total validesa. “El problema és que molts usuaris no saben que estan en tot el seu dret de fer servir el valencià”, explica Moisès Vizcaíno. Advocat amb 20 anys d'experiència, Vizcaíno imparteix cursos sobre drets lingüístics al Col·legi Oficial d'Advocats d'Alzira —una matèria que, per cert, no s'estudia a les universitats—. “Només que abans de començar un judici el jutge explicara a les parts que tenen ple dret a parlar en el seu idioma i que les seues declaracions i actuacions tenen plena validesa, sense necessitat de passar-se al castellà, ja suposaria un canvi revolucionari. Perquè per a molta gent, ara mateixa la llengua de la justícia és únicament el castellà”, explica Vizcaíno.

El problema, arribats a aquest punt, és que si bé la llei empara els ciutadans que es veuen involucrats en un plet, els funcionaris de justícia no estan obligats per llei a saber expressar-se en l'idioma cooficial. Ni jutges, ni fiscals, ni secretaris judicials, ni procuradors han d'acreditar saber català per tal d'accedir al càrrec dins del territori valencià. En tot cas, disposar del nivell mitjà o superior de la Junta Qualificadora de Coneixements de Valencià computa com a mèrit, però no és un requisit. A hores d'ara es poden comptar amb els dits d'una mà els jutges que a la ciutat de València esperonen les parts a fer ús del català en els plets.

I això és així perquè la justícia continua sent un àmbit molt centralitzat i és l'Estat qui estableix els perfils lingüístics a l'hora d'accedir a una plaça. I cada volta que una comunitat autònoma amb una llengua cooficial ha intentat exigir el requisit lingüístic, el Tribunal Constitucional s'hi ha mostrat en contra. El resultat de tot plegat és que un jutge extremeny pot exercir al País Valencià sense cap necessitat de demostrar uns mínims coneixements de l'idioma propi dels valencians. Per a Mercè Teodoro,

L'exemple (millorable) català

Si bé la situació del català als tribunals del Principat no és per tirar coets, la presència de l'idioma propi és molt més gran que al País Valencià. Segons dades de l'Observatori Català de la Justícia, el 12,7% de les sentències que es van redactar durant l'any 2012 es van fer en català. Les xifres, encara que palesen una situació precària, mostren que, si bé encara hi ha molt de camí per fer, les iniciatives de la Generalitat de Catalunya per promocionar l'idioma han tingut efecte. A la dècada dels 80 es va posar en marxa un pla pilot de funcionament d'oficines judicials pel qual s'incentivava econòmicament l'ús del català. Gràcies a aquesta iniciativa es va aconseguir que alguns anys més del 20% de les sentències es redactaren en català. A banda, els cursos impulsats per l'Escola d'Administració Pública i la Direcció General de Política Lingüística han permès que entre el 90 i el 95% de les oficines judicials estiguen habilitades per atendre, entendre i escriure en català. Per últim, la cada volta més gran sensibilitat dels col·legis d'advocats i la creació de l'Associació de Juristes en Defensa de la Llengua Pròpia expliquen que, almenys al Principat, el català tinga una certa presència. Tanmateix, com reconeix Mireia Casals, presidenta d'aquesta associació, “encara hi ha molt de camí a fer”.

advocada amb 20 anys d'experiència, seria imprescindible exigir el requisit lingüístic als funcionaris de justícia. “Si un jutge no entén la llengua del país on s'exerceix, difícilment es podrà complir amb el principi d'immediació”, assevera.

Una llengua subordinada. Per a aquesta professional, l'organització centralitzada de la justícia i la mateixa Constitució Espanyola determina en bona mesura el diferent estatus de què gaudeixen castellà i català. “La Constitució

“Hi ha qui pensa que el judici és més autèntic si es fa en castellà”

Joaquim Bosch (Cullera, 1964) és portaveu de l'associació progressista *Jutges per a la Democràcia*. Persona sensible a la qüestió lingüística, ha treballat de jutge a Dénia, Barcelona, Vinaròs, Massamagrell i Montcada.

—**Quin és l'estat de salut del català en l'administració de justícia al País Valencià?**

—La realitat és que no existeix cap política lingüística en l'àmbit de la justícia tot i que les competències estan transferides i hi ha marge d'actuació. No hi ha hagut voluntat política per avançar en aquest camp.

—**És aquesta manca de voluntat política el que explica, doncs, que el català siga tan residual?**

—Hi ha diverses raons. D'una banda, tenim una administració autonòmica que no té la més mínima sensibilitat respecte dels drets lingüístics d'una part molt important de la població, com ha quedat palès en el cas del tancament de Canal 9. D'una altra banda, la justícia és un àmbit complex perquè, en primer lloc, ha estat durant molts anys monolingüe castellà i, en segon lloc, els usos tècnics que es fan requereixen una molt bona preparació, fins al punt que persones sensibles a la qüestió de l'idioma no s'atreveixen a fer-ne ús. El nivell mitjà de valencià —que computa com a mèrit en els concursos— no és en absolut suficient per garantir-ne un ús correcte en aquest àmbit. Així doncs, resulta molt difícil canviar hàbits de textos, models o formes d'escriure que estan molt assentades. El resultat de tot plegat és que l'ús del valencià en la justícia és molt marginal.

—**Què podria fer la Generalitat Valenciana per incentivar-ne l'ús?**

—El 80% de les resolucions es redacten a través d'un formulari. Totes les comunitats en llengua pròpia tenen el programa informàtic per fer aquests formulari duplicat, de manera que les resolucions es poden redactar en les dues llengües oficials. Ací, però, només el tenim en castellà. Quan estava de conseller Fernando de Rosa es va comprometre a duplicar el programa, però finalment no es va fer res, a pesar de l'impacte que això tindria en la visibilització de l'idioma.

—**Canviaria alguna cosa que el títol mitjà de valencià deixara de ser un mèrit i fóra un requisit?**

—Per començar, crec que el títol mitjà de valencià no capacita per escriure correctament

en valencià jurídic. Dit això, si ara mateixa es demanara un requisit lingüístic com el que cal per al llenguatge de la justícia, és possible que no hi haguera prou jutges al País Valencià i quedarien places buides.

Crec que una manera de millorar les competències lingüístiques de jutges, secretaris judicials, etcètera, seria que el coneixement del valencià servira per millorar la carrera professional. El problema és, però, que ara mateix ni el Govern autonòmic ni el central tenen la més mínima voluntat política d'adoptar aquest tipus de mesures.

—**L'Estatut de Catalunya garanteix el dret dels ciutadans a utilitzar la llengua volguda i a obtenir tota la documentació sense patir indefensió ni dilació. L'Estatut valencià fa algun esment respecte a aquesta qüestió?**

—No ho recorde amb exactitud, però en tot cas crec que tant la llei d'ús [i ensenyament del valencià] com l'Estatut en els seus preceptes generals estableixen que els ciutadans tenen dret a usar el valencià sense ser discriminats. Jo crec que no hi ha un problema d'insuficiència legal i normativa; és, sobretot, un problema que té a veure amb els usos lingüístics i la falta de normalització. Perquè, si bé és cert que hi ha hagut alguns casos problemàtics perquè els jutges han fet canviar de llengua als advocats, el ben cert és que la principal reticència procedeix dels mateixos advocats. Hi ha advocats amb sensibilitat lingüística que, en el moment del judici, s'estimen més passar-se al castellà perquè creuen que, si ho fan en valencià, el client pensa que la defensa té menys valor. És a dir, hi ha tota una sèrie de comportaments relacionats amb la sociolingüística que impedeixen avançar en la normalització del valencià com a llengua amb la qual impartir justícia. Entre advocats i clients, hi ha qui pensa que el judici és més autèntic si es fa en castellà. Per a alguns, el valencià no pot ser la llengua de la justícia. És curiós que en els judicis que tenen una rellevància menor (com els judicis per faltes), els advocats accepten fer els judicis en valencià. Però si s'hi juguen 60.000 euros, s'estimen més el castellà.

—**Així doncs, diríeu que l'administració de justícia garanteix els drets lingüístics dels ciutadans?**

—L'article 231 de la llei orgànica del poder judicial empara l'ús de les llengües cooficials de l'Estat, també del valencià. En general no considere que hi haja un problema d'opressió institucional. Crec que l'ús marginal del valencià té més a veure amb els hàbits lingüístics i amb la por que l'ús del valencià pugja perjudicar en el procés. El marc jurídic sempre es pot millorar, però jo no crec que siga tant un problema de marc jurídic com de falta d'impuls de promoció.

estableix que hi ha una llengua per a tot el territori que és el castellà i després n'hi ha d'altres que són exclusives d'alguns territoris. Aquesta subordinació lingüís-

tica es trasllada a tots els àmbits, també el judicial”, argumenta. Teodoro recorda, per exemple, que la llei orgànica del poder judicial permet als funcionaris de

justícia parlar català, “si cap de les parts no s'hi oposa al·legant-ne el desconeixement que poguera produir indefensió”. Així doncs, apunta aquesta advocada,

“no hi ha garantia per al català. El que es deriva del redactat de la llei és que la llengua normal és el castellà i el català s’admet només en determinades condicions”. La jurisprudència sobre aquesta qüestió és clara: mentre el castellà té un caràcter general, les altres llengües oficials tenen caràcter potestatiu.

D’una altra banda, la Generalitat Valenciana s’ha desinhibit de la seua obligació promotora. Els successius governs mai no han mostrat cap interès per promocionar-ne l’ús. Al contrari del que passa en altres territoris amb llengües cooficials, el programa Cicerone, a través del qual es gestionen tots els procediments judicials, no té versió en català (vegeu entrevista en pàgina 44). Tampoc no s’ha dotat els jutjats d’assessors lingüístics ni de manuals jurídics en català. De fet, hi ha una sola traductora al català per a tots els jutjats del País Valencià. “La preocupació de l’administració per l’ús de la llengua en la justícia ha estat nul·la”, es lamenta l’advocat Moisès Vizcaíno. Els cursets de valencià que ofereix la Generalitat, coincideixen a apuntar totes les persones entrevistades per a aquest reportatge, no tenen gens d’incidència en l’ús real de l’idioma.

Diglossia judicial. Si entre els administradors de justícia el panorama és desolador, tampoc la situació no és molt millor pel que fa als usuaris de la justícia. És a dir, els sociolingüistes tenen un camp d’estudi ben interessant en l’àmbit de la justícia valenciana. El català continua apareixent a ulls de molts ciutadans com una llengua menor i, per tant, no apta per abordar els temes judicials. Com apunta l’advocada Mercè Teodoro, “hi ha una consciència generalitzada que el valencià és encara una llengua per a l’àmbit privat, però que no és útil per als intercanvis socials més formals”. “Que els jutges parlaren en català amb normalitat seria un pas endavant fonamental, ja que contribuiria a normalitzar i prestigiar l’idioma”, apunta el secretari judicial Ferran Puchades.

Significa això que a la Ciutat de la Justícia de València no se sent parlar català? En absolut. De fet, hi ha judicis que se celebren en català –més a les comarques que a les grans urbs– quan totes les parts hi estan d’acord, però la transcripció i tota la documentació del procés s’escriu en castellà. S’imposa,

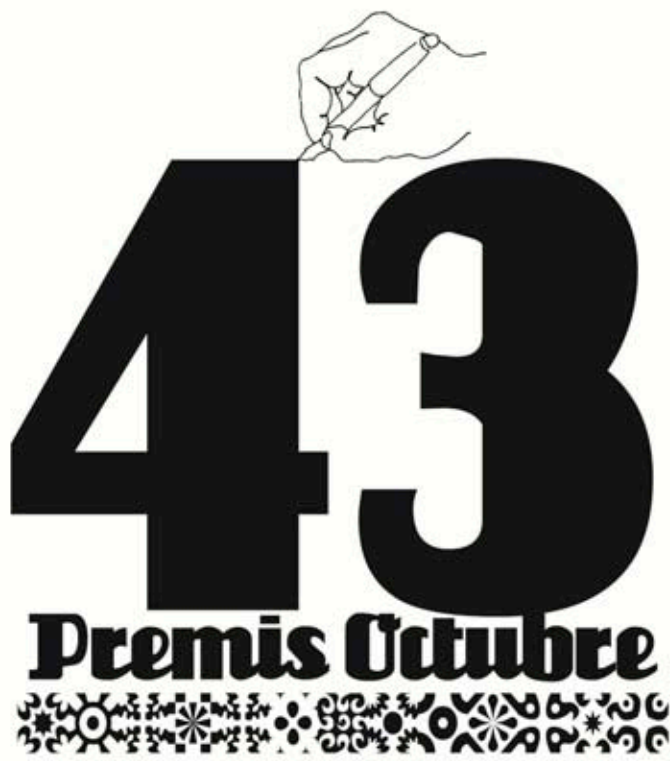
doncs, una inèrcia diglòssica: per a tot el que és l’ús jurídic del llenguatge s’utilitza el castellà, mentre que en usos informals el català té més presència social.

També hi ha, però, usuaris i advocats catalanoparlants que s’estimen més fer els judicis en castellà. Juli Just, que és procurador a la ciutat de València i a l’àrea metropolitana ha vist molts de casos com aquests. “Malauradament, la llengua en el nostre país és encara motiu de conflicte –explica–. I ningú que està involucrat en un plet –que és ja de per si un conflicte– vol afegir-hi més tensió. A l’advocat el que li interessa és guanyar el judici i per això tracta de posar com menys traves millor. I, amb les poques facilitats que es posa en la justícia per a l’ús del valencià, usar-lo pot entrebancar el procés.” Mercè Teodoro afegeix un altre factor que explica que molts advocats amb sensibilitat lingüística acaben abdicant de la seua voluntat d’usar el català. “S’ha de tenir en compte que els jutjats es-

tan molt saturats a causa de la falta de mitjans. Així doncs, per a alguns jutges i funcionaris de justícia, plantejar-los fer el judici i la documentació que se’n deriva, en valencià, suposa una complicació extra, perquè no n’hi ha l’hàbit. I això –remata l’advocada d’Acció Cultural– genera hostilitat i incomprensió”.

Hi ha qui, com Anna Oliver, Mercè Teodoro o Moisès Vizcaíno, han optat canviar aquesta dinàmica. “L’ambient et coacciona perquè faces els judicis en castellà, però els qui tenim sensibilitat no podem claudicar”, assegura Oliver. “Encara que el client siga castellanoparlant, jo sempre prepare els judicis en català. Preparar bé els casos és la nostra millor carta de presentació. I si això ho fem bé, el client no posarà reticències a l’idioma”, apunta aquesta advocada. I Mercè Teodoro recorda: “Perquè usar el nostre idioma no és una qüestió de cabuderia, sinó d’exercir els nostres drets lingüístics”.

Violeta Tena

Obert el termini de presentació d'originals, fins el 7.09.2014.

Per a més informació:

<http://www.tresiquatre.cat/bases-premis-octubre-2014/>